

Statsminister
Gro Harlem Brundtland

Kontroller mot
fremføring

Innledning på Hedmark Arbeiderpartis
årsmøte, Hamar 25. april 1992

NORGE I ET NYTT EUROPA

Partifeller!

Det er en spesiell glede å komme til årsmøtet i Hedmark Arbeiderparti. Hedmark har alltid hørt til partiets sterke fylker, med bred oppslutning og med fremtredende tillitsmenn og kvinner i ledelsen for kommuner og fylke, i stortingsgruppe og regjering.

I år kan dere vise til stor og god aktivitet i partiarbeidet. Arbeidet med strategisk plan har gitt imponerende resultater her i fylket. I valgkampen i fjor var jeg med på å markere satsingen på barna i Hedmark. Når dere nå kan vise til 730 nye barnehageplasser og 1070 flere plasser i skolefritidsordningen, så er det meget gode resultater og i overkant av de mål som var satt. Det er også utført konkrete og positive tiltak for å bidra til et bedre miljø i fylket.

Når det gjelder sysselsetting er oppgavene mer krevende, men også her gjøres det mye bra. De konkrete forslag som kommer fra "fyrtårn-prosjektet" vil partiet og Regjeringen ta på alvor.

Allerede nå kan jeg si at vi gjennom ENØK-bevilgningen for 1992 har fulgt opp mange av de forslag som fremmes i prosjektet. Gjennom opprettelsen av Statens Nærings og Distriktsutviklingsfond har vi fulgt opp mange av forslagene til sterkere satsing på næringsutvikling i distriktene. Fyrtårnprosjektets forslag om å gi 1000 voksne studiekompetanse i løpet av skoleåret 1992-93 er i tråd med vår satsing på livslang læring. Det vil være mulig å finansiere dette prosjektet ved bruk av de såkalte statlige ekstraklassemidlene i 1992-93.

**

Når vi samles til årsmøter i partiets fylkeslag denne våren, står vi overfor større oppgaver for Norge og arbeiderbevegelsen enn på svært lang tid.

Et nytt Europa tar form etter den kalde krigens slutt. Det indre marked, EØS og EF preger norsk samfunnsdebatt nettopp i de vanskelige årene vi nå er inne i, med stor ledighet og der mange sliter med gjeldsproblemer og føler utrygghet for fremtiden. Det er ikke rart at mange er urolige og i tvil om hvilken vei vi skal velge - og hvordan vi best kan gjenreise troen på egne krefter og evnen til å løfte i flokk for en bedre fremtid.

Mye er i forandring, men forandring i seg selv er ikke noe nytt. Den langsomme revolusjon som omskapte fattigsamfunnet Norge til et velferdssamfunn var en løpende og gjennomgripende forandring. Så sent som i 1960 arbeidet nær 40% av de sysselsatte i Hedmark innen jordbruk og skogbruk. I dag er det 10% som arbeider innen disse næringene. Likevel er det langt flere som er i arbeid i Hedmark i dag enn for 30 år siden, og levestandarden er blitt mye høyere enn den gang.

Mange av arbeidsplassene fra 1960-årene er blitt borte, men enda flere er kommet til, i bransjer vi dengang ikke tenkte oss muligheten av. Hva er det som tilsier at vi ikke skal kunne skape flere arbeidsplasser i årene fremover, når vi har skapt så mange de siste 20 årene?

Arbeid for alle er er jobb nummer én - slik har det alltid vært for Arbeiderpartiet. Arbeidsledighet rammer enkeltmennesker og familier, den blir et anslag mot selve velferdssamfunnet. Når arbeidsløsheten er blitt så høy, er det ikke rart at det blir usikkerhet i parti og fagbevegelse.

Ledighetstallene i Hedmark er ikke oppløftende lesning. Vi har satt i gang, og vil fortsatt satse på tiltak som er tilpasset lokale forhold. SND er et viktig bidrag. At Ringsaker Kommune ble gjort støtteberettiget i DU-sammenheng er et annet eksempel.

Vi skal greie denne jobben, selv om motbakken virker lang. De hjemlige problemer etter 80-årenes utskielser og høye kostnader forsterkes av et internasjonale tilbakeslag, der ledigheten har steget sterkt i de fleste land. Men problemene skyldes også at Norge som andre land gjennomgår et grunnleggende skifte med sterke endringer i teknologi, kunnskaper, massekommunikasjon og produksjon. Dette kan vi ikke skjerme oss mot - eller stå utenfor.

Vi skal tvert i mot ha tro på egne krefter og møte utfordringene offensivt!

Den største trussel mot sysselsetting og bosetting i Hedmark og i andre deler av landet i dag, er faren for at vår industri og vårt næringsliv skal bli satt utenfor i den internasjonale utvikling. Oljen har gitt viktige bidrag til vår nasjonale inntekt, men alle vet at oljen ikke er en uendelig ressurs vi taper fra, og at prisene er usikre.

Vi er nødt til å sikre grunnlaget for et sterk nasjonalt næringsliv også utenom oljen. Nettopp derfor er det så viktig at vi sikrer adgang til EFTA- og EF-landene som avtar over 80 prosent av vår eksport.

Om en uke undertegner vi EØS-avtalen sammen med de 18 andre landene. For regjeringen er denne avtalen og kampen for full sysselsettingen to sider av samme sak. Med denne avtalen sender vi et signal til våre bedrifter og forskningsmiljøer:

Ja, det er trygt å satse på produksjon og arbeidsplasser i Norge, ja, Norge vil inngå i et nytt og utvidet samarbeid om forskning, utdanning, miljø og sosiale spørsmål, ja, det vil bli egne organer som skal påse at reglene følges likt av alle i hele EØS.

Norge har i dag en av de laveste andeler industri-sysselsetting i hele Europa. Et nærmere samarbeid med Europa kan bidra til å snu denne utviklingen. For hva har skjedd - utenfor både EØS og EF i de siste årene? Vi har mistet 100.000 arbeidsplasser i industrien de siste ti årene, 50.000 de siste fire år og 17.000 bare i fjor.

Mye av dette skyldes kostnadene - at oljen førte til at vi bevilget oss en høyere levestandard enn industrien kunne bære. Men mye skyldes også selve forestillingen som dannet seg etter at Norge sa nei til EF og samtidig fikk oljeinntektene fra Nordsjøen tidlig på 70-tallet. Vi trodde at vi kunne være oss selv nok - at vi ikke trengte å være aktive der ute på markedene.

Nå skal vi få til verdiskaping i fastlands-Norge som vi kan stole på når oljealderen tar slutt. Da må vi selv og verden omkring oss ha tro på at det nytter å satse i Norge.

Nå sier lederen av Nei til EF at det nok ikke blir mulig å gjenreise den fulle sysselsetting selv om vi ikke går inn i EF. Men mulighetene er størst om vi står alene utenfor, sier han.

Hvordan skal dette skje? Det får vi bare vage antydninger om. - Nei til EF er ikke et politisk parti, sier Kristen Nygaard som vil overlate næringspolitikken til politikerne. Men et råd har han: - Vi må skape ny virksomhet i produksjonsindustrien. Det er jeg enig i. Men et dobbelt-nei til både EØS og EF-medlemskap, slik Nei til EF, Sp og SV kjemper for, vil være et sterkt negativt signal til alt som går på utviklingen av moderne produksjonsindustri i Norge.

Ett er sikkert: Våre bedrifter kan ikke skape flere arbeidsplasser dersom de skal være rettsløse i forhold til sine europeiske konkurrenter. Bedriftene må ha lik markedsadgang og like rettigheter som konkurrentene. Det får vi bare gjennom EØS eller EF-medlemskap.

**

Noen ønsker å gjøre absolutt alt i norsk samfunnsdebatt til et spørsmål for eller mot EF. Det er et blindspor.

Fra den mest bastante ja-siden kan vi få inntrykk av at alle problemene løser seg bare vi blir medlem av EF. Det er galt. Se bare på debatten mellom EF-landene. De aller fleste av de utfordringene vi diskuterer i Norge står på dagsorden også i EF-landene. Det gjelder arbeidsledigheten, miljøproblemene, demokrati, styring, distriktspolitikk og velferd. Alle leter

etter bedre løsninger, og mange spør om vi kan oppnå mer ved å samarbeide framfor å bekjempe hverandre.

På nei-siden skapes ofte det motsatte inntrykk, nemlig at vi kan løse alle problemene bare vi holder oss utenfor europeisk samarbeid i EØS eller EF. Noen tror at vi har norske forhold som bare kan fryses fast og virkemidler som bare venter på å bli tatt i bruk dersom vi får holde på for oss selv.

Det er heller ikke riktig. Hadde det eksistert en enkel norsk vei til full sysselsetting og løsning av miljøproblemene, ja da hadde vi valgt den veien for lengst! Hvorfor i all verden skulle vi tatt belastningen med å la være? Det er fordi vi ikke har gode nok virkemidler ved å stå alene at vi må se utover Norges grenser.

Senterpartiet og SV kaller alt de ikke liker for EF-tilpasning. Men hva slags praktiske svar gir dette?

Vi må ha lov til å spørre Sp om hva en borgerlig regjering ville ha betydd for løsningen av de viktige sakene i dag. Sp anbefalte velgerne en borgerlig regjering før valget i 1989 og de forhandlet frem plattformen fra Lysebu.

Men etter 11 måneder ba de oss om å overta. Den gjenstridige virkeligheten ble for vanskelig. Da blir det ganske fantastisk når Sp, som enten har vært støtteparti eller regjeringsparti helt siden 1981 nå fraskriver seg alt ansvar og påstår at vi står på feil side i verdikampen!

Sannheten er at vår Regjering har tatt store løft i årene siden 1986. Alt for mange synes helt å glemme at midt oppe i alle vanskelighetene gjennomlever vi en periode preget av store sosialdemokratiske reformer.

- Vi bygger ut barnehager og omsorg for familier og barn som aldri før. Foreldrepermisjonen ble ikke utvidet med en dag fra 1981 til 1986, nå har vi økt fra 18 til 35 uker, eller 44 uker med 80% kompensasjon. Vi er på god vei mot målet for denne perioden.
- Vi gjennomfører den raskeste øking av utdanningstilbudet siden 9-årig skole ble gjennomført. På kort tid har 30 000 flere elever fått plass i videregående skole og 40 000 ungdommer studieplasser i høyere utdanning. Før påske vedtok Regjeringen å øke med ytterligere 4 500 studieplasser fra høsten av. Til sammen øker vi dermed opptaket med 9 500 ved studiestart til høsten.

Gjennom meldingen om høyere utdanning og "Norges-nettet" organiseres høyere utdanning på en ny, effektiv og samtidig distriktsvennlig måte. Vi har nettopp presentert for Stortinget Regjeringens opplegg for å gi all ungdom rett til videregående utdanning - og for å ta et krafttak for bedre yrkesopplæring.

- Statsbankene er igjen i ferd med å få en ny og viktig rolle i vår økonomi. Rammene for Husbanken og Lånecassen er økt og rentene senket. Den nye Norges Postbank tar nå form - en mer allsidig og livskraftig bank som vil nå ut til alle deler av landet - også de mest spredtbygde. Vi oppretter Statens Nærings- og Distriktsutviklingsfond som et sentralt og sterkt redskap for å stimulere næringsutviklingen i alle deler av landet, i nært samarbeid med lokale krefter.
- Vi har stoppet framstøtene i retning av å privatisere Televerket, Postverket og Jernbanen slik høyrekreftene tok sikte på. Vi skal videreutvikle disse virksomheter i fellesskapets tjeneste. Omstilling er nødvendig, men vi vil gjøre det som er mulig for at dette skal skje uten oppsigelser.
- Vi har foretatt den opprydding i skattesystemet som partiet har bedt om på hvert landsmøte fra og med 1979 - nå får alle den samme verdi av rentefradraget. Det er innført en deling mellom personinntekt og bedriftsinntekt. Det blir større rettferdighet og et system som i det lange løp gir mer fornuftig bruk av ressursene.
- Før påske la vi fram en omfattende melding som tar fatt i en av de største utfordringer for vårt velferdssamfunn - at så mange glir over på passiv trygd, fra langvarig sykemelding til uføretrygd. Vi vil organisere et tilbud der de som har langvarige sykefravær etter tre måneder skal få økte muligheter til å komme tilbake - FØR passiviteten setter seg fast. Vi vil satse på en bedre organisert attføring - fordi vi i det lange løp trenger alle som kan og vil i dette landet.

Vi tar i bruk nasjonale virkemidler og vi har vilje til styring. Men vi må hele tiden se hvordan vi kan styre bedre, hvordan vi kan få innflytelse over de kreftene som former vårt samfunn. Det er et kjennetegn ved et reformparti som Arbeiderpartiet at vi søker etter nye og bedre løsninger når de gamle ikke virker godt nok.

Og det er nettopp det vi opplever i dag. På område etter område viser det seg at isolerte tiltak i et enkelt land ikke er nok. Hele perioden etter 1972 er preget av større omstillinger på godt og vondt i norsk arbeidsliv og i det norske samfunn enn kanskje noen gang før. På mange områder har vi ikke opplevd nasjonal selvråderett, men nasjonal avmakt.

Vi opplever nasjonal avmakt overfor store deler av en internasjonal utvikling vi ikke liker. Vi er en del av en økonomisk utvikling som ikke har gitt tilstrekkelig og riktig vekst og sysselsetting. Vi blir innhentet av den internasjonale media-utviklingen. Vi er en del av et felles miljø - tenk bare på at nitti prosent av den sure nedbøren over Norge kommer drivende fra andre land.

De gamle nasjonale grenser har ingen virkning overfor den mengde av informasjon om teknologiske og andre endringer som vokser frem. Det opplever våre bedrifter, våre fiskerier, vårt skogbruk og vårt landbruk. Vi møter krefter og utviklingstrekk som norske virkemidler ikke alene kan råde over.

Vi har selvråderetten på papiret, men i praktisk politikk blir den stadig mindre. Vi kan ikke knipse i fingrene å bestemme en egen norsk rente eller et eget norsk kostnadsnivå.

Da må vi løfte blikket. I dette partiet blir vi fort enige om, slik vi ble det på landsmøtet i 1990 at vi trenger mer fellesskap og mer ansvar, også av hensyn til de som kommer etter oss.

Vi må mobilisere våre felles krefter i kommunene i Hedmark for å skape et godt samfunn, for å sikre næringsgrunnlaget basert på lokale forutsetninger, bygge ut barnehager, skoler, helsesentra, og omsorgen for de eldre og de psykisk utviklingshemmede.

Vi må mobilisere fellesskapet i Hedmark fylke for å skape høyere kompetanse i alle deler av fylkets næringsliv. Da må vi satse på en tyngre og bedre organisert innsats i forskning og utdanning, også her i Hedmark.

Vi må mobilisere våre nasjonale krefter for å ta felles løft - slik at Hedmark får de mulighetene de kan få for å skape levende bygder, levende industristeder og levende byer.

Men er det nok? Må vi ikke også mobilisere fellesskapet utover Norges grenser? Må vi ikke også styrke demokratiet, evnen til ansvar og fellesskap i en enda videre ramme?

At vi i det internasjonale samfunn skal legge ned våpnene overfor hverandre - det blir vi også fort enige om.

Men vi trenger også å ha et rettssamfunn, ikke bare i hvert enkelt land, men på tvers av de grenser der mennesker ferdes, varene fraktes og pengene flyttes gjennom dataterminalene.

Vi trenger regler som gjelder for alle så vi kan kjøpe og selge våre varer og tjenester i trygghet mot å bli overkjørt av de store og sterke. Vi trenger spilleregler som gjør at vi kan ha trygge støtteordninger til distrikter og jordbruk - ordninger som ikke blir utfordret ved hver korsvei av de som er større og sterkere enn oss.

Vi trenger mere - ikke mindre - samlet demokratisk styring. Kan vi styre miljøkvalitetene i luft, vann og jordsmonn bare gjennom vedtak i kommunestyre og Regjering og Storting?

Nei, sa landsmøtet i 1990. Vi må ta i bruk overnasjonal styring. Den samme konklusjon har alle de andre demokratiske landene i Europa kommet til. Det er dette som har vært

drivkraften bak utviklingen av EF-samarbeidet. Veldig mye greier landene på egen hånd. Men på noen områder kan de komme lenger om de fatter vedtak sammen.

Det er denne holdningen som ligger bak de beslutninger EF-landene fattet i desember, der de ble enige om å samle gamle og nye samarbeidsområder i én traktat som har fått navnet Den europeiske union.

Her hjemme gjøres mye rart for å skape skremmebilder rundt begrepet union, blant annet ved å vise til unionen med Sverige. Jeg har vanskelig for å se at en slik debatt skal kunne gi oss gode råd om hvordan vi skal møte våre felles utfordringer inn i det 21. århundre. Går det virkelig an å diskutere om en påtvunget underkastelse i 1814 er verre eller bedre enn et frivillig samarbeid med andre demokratiske land i 1990-årene?

I dag oppfattes union ulikt på mange europeiske språk. Det mest nærliggende på norsk, slik jeg ser det, er samarbeid eller forening av krefter.

Heller ikke EF-landene har gitt noen ord-for-ord definisjon av dette begrepet - nettopp fordi det beskriver et samarbeid som hele tiden er i utvikling. EF er ikke endelig ferdig i dag, og vil ikke bli det i morgen heller. Dette samarbeidet er en løpende politisk prosess som påvirkes og formes av hva medlemslandene kan enes om - den henter næring fra en skiftende verden med nye utfordringer og nye krav.

EF forandret seg da Danmark, England og Irland ble medlem i 1973. Blant annet ble det ny forståelse for at landbruk i distriktene krever egne støtteordninger.

EF forandret seg også da Hellas, Spania og Portugal ble medlem på 80-tallet. De siste årene har sosial og økonomisk utjevning mellom Nord og Sør vært en viktig oppgave for Fellesskapet.

Og EF vil selvsagt også forandre seg om de andre nordiske landene kommer med, med sitt klima, sine distrikter og sin strategiske betydning kommer med.

Det er ikke så rart at en del konservative krefter er kritiske til EF-samarbeidet. Det er knapt noe område i verden der det er mere regler, styring og kontroll av markedskreftene enn i EF.

Hvorfor er det slik? Fordi alle europeiske land gradvis har bygget ut sine velferdssamfunn. Derfor er våre søsterpartier over hele Europa sterke tilhengere av EF, der har de enda en ramme å kjempe innenfor, i tillegg til den nasjonale - og i tillegg til den globale - i FN - og FN's organisasjoner.

Derfor engasjerer den europeiske fagbevegelsen seg aktivt på europeisk nivå, blant annet for å sikre at høye standardkrav blir lovfestet som minimumsregler i alle europeiske land. Det

blir lovfestet som minimumsregler i alle europeiske land. Det er et viktig mål for Euro-LO. Det må også være det for fagbevegelsen i Norge. Euro-LO har fått en sentral posisjon i den sosiale dialogen i Europa. Opplegget til konsernfaglig samarbeid er mer vidtgående i EF enn vi noen gang har fått til i Norden.

Skal vi være med på å finne svar på morgendagens utfordringer må vi styrke den store politiske familien som deler våre verdier. Også vi må samarbeide med andre for å sikre sosialdemokratiske verdier - sosialt ansvarlige velferdsordninger - og fremsynte regler for styring av kapitalen og sikring av hensynene til mennesker og et rent miljø.

Eller satt på spissen, slik vår franske partifelle Jean Pierre Cot sier det til Arbeiderbladet: EF er et overnasjonalt samarbeide som gjør at sosialdemokratiske verdier og politikk for første gang fremmes på en arena som tidligere var forbeholdt de multinasjonale selskapene. Det var ikke for ingenting at Margareth Thatcher fryktet sniksosialisering via Bryssel!

**

Da vi tok over i 1986 var det helt klart at vi måtte lete etter nye samarbeidsformer mellom EFTA og EF. EFTA-landene ville ellers bli hengende etter - og bli utestengt fra det indre marked.

Det var dette vi sa fra om i Europa-meldingen i 1987, og som Stortinget sluttet seg til i 1988. Vårt perspektiv var ikke å ta opp igjen spørsmålet om medlemskap. Vi ville skape noe nytt - et bredere grunnlag for fremtidens Europa, noe som kunne bygge bro også til våre nordiske naboer - og våre EFTA-partnere Sveits og Østerrike. Vi ville ha en modell for et samarbeidende Vest-Europa.

Så kom de store europeiske omveltningene høsten 1989. Vi opplevde det dramatiske scenskiftet da Berlin-muren falt. Siden vi startet EØS-forhandlingene har tre EFTA-land - Østerrike, Sverige og Finland - søkt om medlemskap i EF. De nøytrale landene ser ikke lenger noe hinder for å være med på forpliktende samarbeid med andre europeiske land. Det er ikke lenger blokker å være nøytrale mellom.

Dette er et helt annet bilde enn det vi hadde på landsmøtet i 1989. I 1990 la vi opp linjene for vår debatt om "Norge i et nytt Europa". Vi var enige om at landsmøtet i 1992 måtte ta stilling til om også vi skulle velge å søke medlemskap i EF. Vi visste da at også Sverige ville søke medlemskap. Lite ante vi da at også Finland, lenge før de to årene var gått, skulle ta det samme skrittet som Sverige.

Hvor går så Norge? Det spørsmålet har vi ikke gitt vårt svar på. Det er en viktig avgjørelse vi skal ta, og forskjellen fra

situasjonen i 1972 er helt avgjørende.

Dengang gikk EF fra å være 6 til å bli 9 medlemmer, ikke 10 fordi Norge sa nei. Siden er EF blitt 12 land, og nå ser vi for oss et Fellesskap av nærmere 20 medlemmer, det vil si nærmest hele Vest-Europa. Mot slutten av dette ti-året kan turen være kommet til de nye demokratiene i Øst-Europa.

Dermed er EF blitt den viktigste samlende politiske kraft - ikke bare i Vest-Europa, men i hele Europa, øst og vest, nord og sør.

I 1972 var det mange som mente at det ville være et dramatisk valg for Norge å ta skrittet inn i EF - bort fra blant annet Sverige og Finland. I dag er det motsatte tilfelle; sier vi nei til det nye samarbeidet i Europa tar vi skrittet bort fra et nesten samlet Norden i et nesten samlet Europa. Da tror jeg vi kan komme til å oppleve at den som står alene ikke står sterkest, men aller svakest.

Denne gangen må vi vite om vi vil søke og hva vi vil sloss for i Europa. Vi må kjenne mer til hva EF-landene og EF-samarbeidet står for enn hva vi gjorde sist.

I den lille nederlandske byen Maastricht ble EF-landene før jul enige om å videreutvikle samarbeidet. De viktigste beslutningene tok de når det gjelder det økonomiske samarbeidet. I traktaten heter det at samarbeidet skal "fremme harmonisk og balansert utvikling av økonomisk virksomhet, bærekraftig og ikke-inflatorisk vekst som respekterer miljøet, en høy grad av sammenfall i den økonomiske politikken, et høyt nivå for sysselsetting og sosial beskyttelse, styrking av levestandard og livskvalitet, økonomisk og sosial samhörighet og solidaritet mellom medlemslandene."

Dette er målsettinger vi burde kunne enes om. Det er en beskrivelse av viktige verdier i den europeiske kulturen som også Norge og Norden er en del av.

EF-landene ønsker å sikre et stabilt økonomisk område som ikke er preget av spekulasjon i svingende valutakurser, der ett land ikke kan skyve sine problemer over på de andre og der alle har en forpliktelse til å bistå et land som kommer ut i uventede problemer.

Få land kan ha større fordeler av en slik stabilitet enn nettopp Norge som har en så utadrettet økonomi. Vi er tjent med at de landene vi handler med holder orden i eget hus, på samme måte som vi gjør det.

Men om vi blir medlem og deltar i samarbeidet for større stabilitet og forutsigbarhet, så vil det fortsatt være vi selv som bestemmer innholdet i den norske økonomiske politikken. Fordelingen av midlene, sammensetningen av budsjettets inntekter og utgifter og budsjettets størrelse berøres ikke, og forblir vårt eget ansvar. På slutten av 1990-tallet vil

snaut 1,5 prosent av landenes BNP gå til felleskassen. Resten, 98,5 prosent, vil vi disponere selv, slik Stortinget måtte bestemme.

I alle europeiske land er det en diskusjon om innholdet i den nasjonale selvråderetten - dette er ikke noe typisk norsk. I Maastricht ble EF-landene enige om at et viktig prinsipp som vi skal merke oss nøye. I det løpende samarbeidet skal de legge til grunn det de kaller nærhetsprinsippet. Det betyr at det som kan bestemmes lokalt, regionalt eller nasjonalt, skal bestemmes der, nærmest dem det angår. Landene skal bare fatte beslutninger i fellesskap når dette er helt nødvendig for å nå felles mål.

Det mangler ikke på skremmebilder av det store byråkratiet i Bryssel. Men det er ingen i Europa som ønsker detaljstyring utenfra. Beslutningene i EF fattes av Ministerrådet, der representanter for de folkevalgte regjeringene sitter rundt bordet. Og EF-kommisjonen, som er satt til å forvalte samarbeidet mellom 12 land med 320 millioner innbyggere, teller til sammenlikning bare halvparten av de kommuneansatte i Oslo.

Alle land ønsker å sikre et levende folkestyre der folk trekkes med og tar ansvar. På de aller fleste områder som omfatter folks hverdag er det ingen andre enn landene, fylkene og kommunene som er i bedre stand til å ta beslutninger.

Ta velferdspolitikken som et eksempel. Arbeidet i studiesirkulene i partiet, også her i Hedmark, viser at mange er urolige for at et åpent økonomisk marked skal utsette våre velferdsordninger for indirekte press.

Er det grunn for en slik frykt? Ser vi på EF-landene i dag, er det variasjoner i velferdsordningene, men i en eller annen form går de samme ordningene igjen. De nordiske landene er kommet langt i utviklingen av velferdsordninger, men på noen områder er flere av EF-landene kommet lenger.

Velferdsordninger er et nasjonalt anliggende i EF. Skulle Norge bli medlem, kan vi selv bestemme hvordan vi vil fordele det vi skaper, hvordan vi vil ivareta helse, omsorg, utdanning, distriktene, miljøet og utviklingen av den offentlige sektor. Her gjelder det, nå som før, hva vi selv vil og har råd til.

Vi er alle sterkt opptatt av nivået på de offentlige inntektene. I en rapport til Kartellet og Kommuneforbundet sier FAFO at offentlig sektors inntekter framfor alt er avhengig av det samlede aktivitetsnivå i økonomien, ikke nivået på enkelte avgifts- og skattesatser. Dersom det blir endringer i avgifter på noen områder, kan vi selv avgjøre om - og hvordan - vi vil kompensere inntektstapet.

Når EF-landene legger så stor vekt på nærhetsprinsippet så viser det at vi står overfor et samarbeidsområde av 12

forskjellige land som ikke har til hensikt å opphøre som selvstendige nasjoner slik enkelte her hjemme hevder.

Når vi ser for oss et EF av rundt 20 land så sier det seg selv at det er grenser for hva landene kan bruke tid og krefter på i fellesskap. EF-kommisjonens president Jacques Delors har for sin del sagt at EF bør vurdere å føre flere oppgaver tilbake til medlemslandene, nettopp for å få bedre anledning til å arbeide med de sakene som virkelig krever felles handling.

Jo sterkere beslutningsgrunnlag vi har, jo bedre kan beslutningene bli, for lokalsamfunnene, for landene, for Norden og for Europa. Om vi går inn i EF gir vi ikke fra oss myndighet til andre - på utvalgte områder gir vi myndighet til et fellesskap der vi selv sitter rundt bordet - med stemmerett.

Det å si nei til deltakelse i forpliktende internasjonalt samarbeid, det er i dag å sette grenser for folkestyret. Da sier vi fra oss muligheter til å nå våre mål.

**

Et samarbeid i EF gir ikke svaret på alle de utfordringer Norge står overfor, men det setter oss bedre i stand til å møte dem. Derfor mener jeg at vi sikrer Norges interesser best ved å gå inn i EF. Vi må ha en trygg internasjonal ramme for virksomheten i Norge, og for forholdet mellom Norge og de andre landene i Europa.

Ute i distriktene er det mange som er bekymret over konsekvensene for Norge av å delta i et nærmere europeisk samarbeid. Men er det grunnlag for en slik frykt?

Hele Norge, også næringene i distriktene, må innstille seg på leve med åpnere markeder og større konkurranse fra andre land. Dette kommer som en følge av GATT-forhandlingene, og er en utvikling Norge selv er tjent med.

Vi er stolte av den distriktspolitikken vi har stått for og den økte styrke den har betydd for vårt land. Nå er det viktig at vi også møter framtiden med tro på egne krefter. Vi skal møte utfordringene offensivt og videreutvikle virkemidlene våre slik at vi kan sikre målene om spredt bosetting og levende bygder.

I EØS-avtalen har vi fått klare forsikringer om at de kriterier vi benytter som grunnlag for støtte til næringsliv i distriktene - med en kombinasjon av arbeidsmarked, levekår og spredt bosetting, kan føres videre. Det betyr at vi kan beholde de viktigste av de virkemidlene vi nå benytter.

Finansdepartementet har nettopp avsluttet en vurdering av ordningen med lavere arbeidsgiveravgift som mange distrikter nyter godt av. Etter blant annet å ha vurdert en del tilsvarende ordninger i ulike EF-land, kommer

Finansdepartementet til at det ikke synes å være noen vansker med å videreføre den nåværende ordning med differensiering av arbeidsgiveravgiften til fordel for distriktene.

Heller ikke ved et EF-medlemskap har vi grunn til å frykte våre muligheter til å føre en aktiv distriktspolitikk. Det er en økende interesse for distriktene og deres muligheter også i mange EF-land. Sammen med nærhetsprinsippet er sterkere samarbeid mellom regionene viktige bidrag for å motstå sentralisering i Europa. Slik utviklingen nå går vil det være naturlig å forvente at også norske distrikter vil kunne nyte godt av støtte fra regionalfondene.

Å stå alene betyr ikke at utviklingen i EF ikke påvirker oss. Vi står for eksempel overfor en vesentlig senking av matvareprisene i Sverige, med antakelig opptil 30 prosent lavere priser på viktige matvarer de nærmeste årene. I Norge - og ikke minst for Hedmark der avstanden er minst - kan vi bli stilt overfor et valg mellom tidenes største handelslekkasje eller å søke å tilpasse vår landbrukspolitikk slik at også vi kan produsere til lavere priser for forbrukerne.

I vår distriktspolitikk er både fordeling og mobilisering av egne næringer viktige nøkkelord. Til tross for at våre distrikter har ulike forutsetninger fra naturens side, vil vi sikre hele landet andel av den verdiskapningen vi får til sammen.

I dette perspektivet er det ganske fantastisk når Nei til EF gjør et nummer av at bare 4% av Hedmarks produksjon går til eksport, og at EØS og EF derfor ikke er så viktig for dette fylket. Hva slags holdning er dette?

Tallene fra Nei til EF gir et lite dekkende bilde av virekligheten, men mer alvorlig er at dette vitner om manglende forståelse for hvordan verdiskapningen i fylket og landet som helhet finner sted.

For Hedmark er skogen og alt som knytter seg til den, viktig. Det er landets desidert viktigste skogsfylke, med en fjerdedel av verdiskapningen. Svært mye av det som avvirkes går reelt sett til eksport. Men Hedmark er, som vi alle vet, av naturlige grunner dårlig utstyrt med havner og sjønær industri. Derfor leverers gjerne massevirke til Borregård i Østfold eller til Tofte i Buskerud.

Tror Nei til EF at Borregård og Norske Skog ville kjøpe tømmer fra Hedmark for å lage cellulose og papir hvis det ikke fantes et marked utenfor Norges grenser? Nei, det er faktisk ikke mulig å mure oss inne i fylkene våre når økonomien virker på tvers både av fylkesgrenser og landegrenser.

Som for Finland, er Sverige også Norges viktigste handelspartner. Hedmark er i en spesiell, stilling med flere hundre kilometer felles grense med Sverige. Hedmark har et nært og godt samarbeid på tvers av denne grensen. Mennesker har

arbeidet, pendlet og av og til giftet seg på tvers av den norsk-svenske grensen. Vi er glade for å se svenske partifeller her i dag.

EØS-avtalen ivaretar felles interesser. Men etter et svensk EF-medlemskap vil vi kunne oppleve økt usikkerhet omkring deler av det næringssamarbeide vi begge har hatt slik fordel av. Dersom forholdene for næringslivet er dårligere på den ene siden av grensen, så vil deler av næringslivet velge å satse på den andre siden. Hva vil skje dersom vår framtidige grense mot EF skal gå ved Støa i Trysil og Magnor i Eidskog?

Den nye Olympiahallen vil bli en stor turistattraksjon i årene som kommer, også etter OL. Dette er kombinasjonen av førsteklasses arkitektur, førsteklasses trevirke og førsteklasses byggekunst - det er noe Hedmark og Norge kan være stolte av. Dette illustrerer også hvordan vi må tenke nytt og utnytte våre muligheter.

Både reiseliv og trebearbeidende industri er blant de interessante vekstnæringer, for Norge som nasjon, og for Hedmark og distriktene mer spesielt. Da må vi ut og vise oss frem slik at vi kan trekke reisende til Europa til våre reiselivsmarkeder.

Skogens rolle for nasjonaløkonomien og virksomheten i distriktene er helt spesiell i Norge, Sverige og Finland. De europeiske land er dominerende som markeder for nordisk trebearbeidende industri.

I dag foregår det diskusjoner innad i EF og i de enkelte EF-land som er av betydning for denne industrien. I Tyskland diskuterer man hvor mye retur-papir som produsentene skal påbys å blande inn ved produksjon av nytt papir. Dette påvirker markedet også for norsk eksport av papir basert på nytt trevirke.

I den finske debatten har hensynet til skogbruket vært blant de viktigste argumenter for søknaden om EF-medlemskap. Både i Finland og i Sverige legger skogbruksnæringen vekt på å få være med på utformingen av spillereglene i deres viktigste markeder.

Da Sverige søkte EF-medlemskap, var finnene engstelige for å sitte utenfor når deres viktigste markedsland ble med. Men de var også engstelige for at deres viktigste konkurrent på markedene for trebearbeidende produkter skulle bli sittende alene ved beslutningsbordet i EF. Mange av de samme forholdene gjelder for oss.

Dette handler igjen om selvråderetten. Det dreier seg også om å ta vare på norske interesser i det forum, som enten vi er med eller ei, kommer til å bestemme så mye av vår framtid. Selv om vi er gode naboer, kan vi ikke regne med at de andre nordiske land vil ta vare på norske interesser, dersom vi selv stiller oss utenfor.

Dette gjelder ikke minst i utenriks- og sikkerhetspolitikken. Vi må selv bidra til at Norges sikkerhet forblir en selvfølgelig del av Europas sikkerhet. I mange år var NATO alene en god nok kanal for å ivareta våre sikkerhetsinteresser. Nå føres stadig flere av de viktige diskusjonene om Europas sikkerhet i EF, uten oss. Vi kan ikke regne med at andre vil tale vår sak like godt som vi selv.

Er det grunn til å regne med at Sverige og Finland som EF-medlemmer vil ta hensyn til særlige norske forhold i skogbruksnæringen? I EF har Danmark fremført nordiske synspunkter i mange saker. Men de har selvsagt ikke kjempet for norske fiskeri-interesser når det de ønsker er å begrense konkurransen fra produkter bearbeidet i Norge og å sikre seg rimelige og gode norske rå-varer.

Alle landene i Europa er nå opptatt av de store miljøtruslene fra Øst-Europa - alle ønsker de at tiltakene skal settes inn mot de problemene som er dem nærmest.

Også vi berøres av miljøkrisen i øst. På Kola-halvøya, rett over grensen fra Finnmark, er miljø-situasjonen dramatisk. Store utslipp fra industrien truer det skjøre naturgrunnlaget på hele nordkalotten. Bare for noen uker siden sa russerne at atomkraftverkene på Kola var i så dårlig stand at de helst burde stenges.

Vi må snu utviklingen på Kola. Men greier vi det alene? Kan vi sitte å se på at det øvrige Europa anser dette som et norsk-russisk problem? Nei, sammen med Sverige og Finland må vi sørge for at dette blir et europaisk anliggende som kommer høyt opp på listen over områder som trenger støtte og assistanse fra et samlet Vest-Europa.

**

Arbeiderpartiet har viktige prinsipper å ta vare på også i utformingen av den nye landbrukspolitikken: Det skal drives landbruk over hele landet, og yrkesutøvere i landbruket skal ikke ha en lavere levestandard enn befolkningen for øvrig. Vi vet at andre ser annerledes på det.

Vi vil ikke foreta noen brå omlegging av landbrukspolitikken. Ved vårens jordbruksoppgjør går Regjeringen inn for en forsiktig videreføring av det opplegg som ble lagt fram i fjor. Tallene viser et helt annet og mer positivt bilde enn jordbruksorganisasjonene hevdet den gang. Oppgjøret ga en klar inntektsframgang for største delen av distrikts-jordbruket som driver med melk og kjøtt.

Mange vil at innsatsen skal konsentreres om det mest effektive jordbruket, så får heller de mest sårbare distriktene seile sin egen sjø. Dette aksepterer ikke vi. I 1987 lå et typisk melkebruk i skogsbygdene på 80 prosent av gjennomsnittlig inntekt etter modellbruksberegningene. Foran årets oppgjør,

der Staten legger frem sitt tilbud på mandag, er de hevet opp til 96 prosent av gjennomsnittlig inntekt. Kornbøndene ligger fortsatt over gjennomsnittet, men bare så vidt. I 1987 lå de helt oppe på 157 prosent av landsgjennomsnittet.

I 1972 ble det hevdet at et EF-medlemskap ville føre til nedleggelse av 25 000 bruk. I dag viser tallene at rundt 50 000 bruk er nedlagt - og det utenfor EF og til tross for at Sigbjørn hvert år må skaffe fram over 12 milliarder kroner fra andre næringer i rene overføringer til jordbruket.

Ser vi nærmere på landbrukets vilkår i EF, så ser vi at mye er i forandring. EF er på vei mot en reform der jordbrukets rolle defineres som noe mer enn ren matproduksjon. Nå skal det legges større vekt på miljø, bosetting og distriktsutvikling i bred forstand.

Et medlemskap i EF vil kreve betydelige omstillinger for deler av norsk jordbruk. Omfanget av omstillingene vil avhenge av hva slag ordninger vi kan oppnå i forhandlinger, og hvordan vi ellers innretter vår nasjonale politikk. Selv om landbrukspolitikken er et felles anliggende, så benytter landene fremdeles en rekke tiltak for å støtte sitt nasjonale jordbruk. Det vil selvsagt også vi gjøre.

Vi kommer ikke bort fra at vi driver jordbruk under helt andre betingelser enn i landene lenger syd i Europa. I et åpnere verdensmarked vil det være avgjørende at våre handelspartnere aksepterer de støtteordninger vi bruker. De må være i pakt med regelverket, og det tror jeg vi kan greie.

I forhandlinger med EF vil vi ha viktige felles interesser med resten av Norden. Nå kan de nordiske land samlet arbeide for at det tas hensyn til vår særlige stilling - vårt arktiske jordbruk slik Finland har formulert det. Neste gang EF tar opp nye medlemmer kan det bli med Polen, Ungarn og Tsjekkoslovakia - land som har helt andre jordbruksinteresser enn vi. Skal vi sikre en trygg omstilling til en ny internasjonal virkelighet har vi kanskje vår beste sjanse nå.

**

Partifeller,

Frykt og usikkerhet knyttet til selve omfanget av omstillinger i det moderne Norge og det moderne Europa, er blitt et selvstendig problem både politisk og økonomisk i Norge, - og kanskje særlig i distriktene. Vi er for lite opptatt av mulighetene og hva vi kan skape ved å mobilisere egne krefter lokalt, nasjonalt og i samarbeid med folk i andre land.

I dag trekker all vår erfaring, all vår analyse og alle våre kunnskaper i retning av at viktige problemer bare kan løses gjennom forpliktende samarbeid med landene rundt oss.

Fra Nei-partiene får vi høre at vi skal stå utenfor og bygge

opp et alternativ samfunn. Men vi har ennå hørt lite om hvordan det samfunnet skal se ut. Det er ikke nok å si nei til EØS og EF dersom det vi ønsker er å slippe unna konkurransen og samspillet med andre land. Da må vi lukke grensene og si nei til samarbeidet i GATT, EFTA, OECD og store deler av det nordiske samarbeidet. Resultatet ville bli nedleggelse av industri, masse-arbeidsledighet og langt mindre å fordele. Det ønsker ikke nordmenn.

Det mest sannsynlige ved et nei i dag - som i 1972 - er at vi tenker nei, men lever ja, som noen har uttrykt det. Passiv tilpasning med begrenset innflytelse, er en dårlig anvendelse av selvråderetten.

Når det kommer til praktisk ansvar melder Senterpartiet og SV seg ut. Senterpartiet var i mot det nordiske samarbeidet da dette tok form på 50-tallet. Så ble partiet for, så lenge Norden kunne framstå som et alternativ til Europa. Nå kan vi få det tetteste nordiske samarbeide noen gang i historien ved å følge Danmark, Sverige og Finland inn i EF. Da er Senterpartiet på nytt skeptisk til nordisk samarbeide.

SV's Børre Rønningen ga oss nylig et typisk eksempel på noe av den internasjonale tenkingen i SV. Den store miljø-konferansen i Brasil blir det viktigste møtested for å forme en ansvarlig global miljø-politikk på svært mange år. Men fordi det finnes ubehagelige forhold i Brasil og fordi vi på forhånd selvsagt ikke kan være sikker på at resultatene blir gode nok, ja da sa SV's representant i Stortingets Miljøkomite at det var best at vi holdt oss hjemme.

Som medlem av EF skal vi være pådriver i miljøkampen og i kampen for en bærekraftig utvikling. Vi skal presse på innad samtidig som vi skal være pådrivere internasjonalt.

Vi skal også bidra til at Europa ikke glemmer at det store flertall av verdens befolkning i den tredje verden er sunket stadig dypere inn i fattigdom, gjeld og økologisk uføre. Bare et internasjonalt krafttak kan snu denne utviklingen. De europeiske landene har et særlig ansvar for den globale utvikling, Europa må være rede til å bære et ansvar som går utover seg selv. Her kan de nordiske land - som alltid har lagt stor vekt på solidarisk politikk og utviklingshjelp - bidra til å sette de avgjørende miljø- og utviklingssspørsmålene øverst på dagsorden.

Nå trenger vi politisk allierte for å møte alle de nye oppgavene. Bare et bredt omfattende og forpliktende samarbeid mellom landene er godt nok.

Partifeller,

I det historiske valg vi nå står overfor er det naturlig for meg å trekke linjene tilbake til strategi-diskusjonen i Arbeiderpartiet tidlig i dette århundre. Arbeiderbevegelsen

ble til fordi man hadde visjoner om et bedre samfunn med rettferdig fordeling og like rettigheter til alle.

Parti-medlemmene visste at det var langt fram. Skulle de delta i politikken og kjempe for makten i Stortinget der de borgerlige partiene dominerte, eller skulle de stå på utsiden med sin protest? De valgte det første, og de lyktes.

Det handler om mye av det same i dag. Vi liker ikke alt vi ser rundt oss. Mye må forandres. Skal vi få til en bærekraftig utvikling må landene i Europa legge om kursen, raskest mulig, steg for steg, på område etter område. Vi er ikke alene om å ønske det. Skal vi da ha tro på våre verdier og at de deles av et flertall av Europas folk, eller skal vi stå alene igjen på utsiden?

Jeg tror vi kan gi Hedmark og norske distrikter større innflytelse og større trygghet ved å ta vare på våre interesser innenfor EF - fremfor å stå utenfor og allikevel måtte tilpasse oss det de andre har kommet fram til i fellesskap.

For meg er det naturlig at vi da velger oss til innflytelse, og ikke fra innflytelse. Det er det strategivalget vi står overfor.